

A TOLVAJ

Irta: Gál László

Ácsorgott a kirakatok előtt. Valami nagy ünnepre készültek a boltosok, az üvegfalak mögé egész játékvilágokat építettek. Egy zuzmarával borított papirmaasé alagút alól pompás kis mozdony robogott elő, még lámpája is volt, igazi tengelye, kerekei. És a kirakat jobbsarkában, túl a barátságosan hunyorgó jegesmedvén, vitéz ólomkatonák ostromolták a felvonóhidas büszke várat, amelyet ugyancsak vitéz ólomkatonák védtek halálig. Hegyi bácsi híres játékboltjának kirakata százszínű villanylámpák szikrázó fényében tündöklött... Könyvek voltak a kirakatban, édesképű mesekönyvek, meg a serdültebb ifjúság számára is Verne Gyulák, May Károlyok és a De Amicis puhára pácolt „Sziv“-e és aztán Meteor-játék is, ami olyan, hogy mindent lehet építeni belőle, hidat, darút, gőzgépet, automóbilt.

Vattahó hullott a kirakatban, az is olyan volt, mint az igazi, fehér volt és puha, csak nem olvadt el soha. És a nagy vattahullásban egy táblát is akasztott a Hegyi bácsi a kirakatba, hogy: „Engedjétek hozzám a kisdedeket“. Ezt a szülőknek szánta a Hegyi bácsi, hogy a szülők engedjék a boltjába a kisdedeket, meg a nagyobb kisdedeket is, mert ünnep lesz, szép gyermekünnep és vegyenek May Károlyt, építőkockát, vasutat, medvét, Hófehérekét és ólomkatonát.

Szíve volt a nagyvárosnak, jó, ünnepelőtti meleg szíve. Lám, cukor is volt a másik kirakatban, olyan háromszínű, csavaros cukor, szopogatni való, nem egyszerre megrágni, lenyelni. És csokoládé is volt, tarka skatulyákban és skatulya nélkül is, pirosba, aranyba, meg ezüstbe öltöztetve. És volt savanyu cukor is, aki azt szereti; meg erős is az öregebbeknek és mentholos, meg gumicukor.

Aztán narancs is volt, komolysárga, gömbölyű narancs és bőlcsern barnuló banánok és ananász is volt, olyan savanykás, jóízű ananász és kócos kókuszdió.

Itt volt a Hegyi bácsi boltja, mindjárt az utcasarkon és szemben vele a tömjénszagos nagy templom, csupa tűhegyes tornyokkal a barátságos szobrok nézték a tetejéről a Hegyi bácsi csillogó boltját, hogy „Engedjétek hozzám a kisdedeket“ és biztosan örültek nekik is a játékmédvének és az építőkockának és a May Károlynak. A barátságos képű szobroknak is volt parolájuk, nem csak a Hegyi bácsi híres játékboltjának. A fejük felett volt a parola és azt mondta: „Én vagyok az út, igazság és az élet“. Ez is szép parola volt, kiegészítette a Hegyi bácsiét. Mostanában ugyan inkább a Hegyi bácsi boltja felé vezetett a gyerekek útja s az az igazság, hogy minden gyerekeknek játéka legyen ilyenkor, akkor szép az élet.

Péter élete nem volt szép és játéka sem volt, a kókuszdióról meg azt sem tudta, hogy kókuszfáról szedik-e, vagy csak úgy elültetik, mint a hagymát és aztán a sarki kofa kihuzza a föjből és eladja, persze, jó drágán. A hagymát ismerte Péter, szerette is, sokszor reggelizték, meg vacsorázták. Kenyeret hajával, meg hagymával, ez már

három fogás — így kinevelték saját magukat, de azért jólaktak, ha volt. Mert volt ugyanis, hogy nem volt. Vagy kenyér, vagy hagyma, vagy egyik se.

Most ott állott a Hegyi bácsi boltja előtt, a szigorú üvegfal előtt és nézte a kisvasutat. A kis ólommasiniszta az jci-pici feljárón állott (ez egészen szabálytalan, mert a masiniszta álljon a kerekei és a foggantyúi mellett és ne a lépcsőn) és mintha Péternek intett volna: jöjj és vedyél meg, szívesen megyek hozzátok. És a játék-medve is integetett és a May Károly borítólapján az Old Shatter-hand is, a sujtó öklü, akit már ismert Péter, mert az iskolakönyvtárban is volt egy rongyos May Károly, csak a közepéből hiányzott tiz-tizenöt oldal és az utolsó oldalra valaki ráfirkálta, „nagyon jó könyv, én is elmegyek indiánokra vadászni, ha felnövök“.

Ebből a May Károlyból, itt a Hegyi bácsi kirakatában, úgy látszott nem hiányzik semmi, ebben komplett benne vannak az összes apacheek és irókézek. Ezt a könyvet nagyon szerette volna Péter és a várat is az ólomkatonákkal és a Meteor-t is, amiből darut is lehetett építeni, meg malmot is, ha éppen malmot akart építeni az ember.

Szerette volna a kókuszdiót is, mert olyan szőrös volt és az ananászt is, mert az nem volt szőrös, és a narancsot is, mert az is jó volt. Az ember lehámozza a sárgát róla, de azt is megeszi később, előbb azonban gerezdekre bontja és elszopogatja egyiket a másik után és a magokat kiköpi. Az is nagyon jó, a magokat kiköpní, mert akkor már benne van a szájban a narancsnak friss, édesen savanykás íze és azt nem lehet kiköpní és nem is kell.

Cukrot is evett volna, medvecukrot, feketét. A medvecukorban az a jó, hogy nagyon sokáig tart és amikor elfogy, akkor már annyira unja az ember, hogy nem is sajnálja. Egészen máskép van a csokoládéval. Az ember megfogadja, hogy nem rágja el, csak szopogatja, lassan szopogatja, de mikor a szájába kerül, akkor mégiscsak beleharap, nagyokat harap, nagyokat nyel és amikor elfogy, az nagy szomorúság. A krumpliecukor meg tisztára a szegények cukra. Nem az egészen szegényeké, mert azoknak nem jut belőle, hanem a fél-szegényeké, mondjuk, akinek az apja díjnok a városházán és amikor elsején kezébe nyomják a száztizenkét korona 56 fillér fizetést, akkor

hat fillérért krumpliecukrot vesz a fiának. Édes is, hamar betelik vele, mert olyan jó nyomós cukor, sok vizet kíván.

Péternek nem volt díjnok apja, semmilyen apja sem volt, csak anyja volt, aki könyveket árult, de nem üzletben. Házról-házra járt az anyja, becsöngetett idegen lakásokba és mindig dobogott a szíve, amikor csöngetett: hogy most talán most... A Magyar Nemzet Történetét árulta tiz aranyozott félbörkötésű kötetben, merített papíron, mélynyomású képekkel, szerkesztette Szilágyi Sándor, kiadta az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R. Társulat. Árulta, árulta volna, de nem igen kellett a Magyar Nemzet Története a félbörkötésben, pedig előnyös havi részletre árulta, három koronákkal is lehetett fizetni és a három koronát se kellett lefizetni előre, csak aláírni az előfizetési ívet, de még így sem kellett. Végignézték a Péter anyját, amikor becsöngetett, végignézték és volt, aki kedvesen mosolygott: „Köszönöm, éppen el vagyunk látva történelemmel...“, de olyan is volt, aki gorombáskodott, hogy éppen elég baja van neki azzal, ami manapság történik, hagyják békében az Árpád kórral, meg a többi

korokkal. Bizony, Árpád vezér könnyebben jutott be a vereckei szoroson, mint a jobb polgári családok könyvesszokrényébe. Mert csak jobb polgári családokhoz csöngetett be Péter édesmamája, akik az összes komforttal ellátott új bérpalotákban laktak, első-, második-, harmadik-, negyedik emeleten. Munkáscsaládokhoz nem járt, gondolta, azok még inkább ismerik a történelmet, mint a jobb polgáriak, azoknak nem kell Szilágyi Sándor havi három koronáért. Pedig jobb lett volna, ha a munkáscsaládokhoz viszi el Árpád vezért, azok összkomfort nélkül ugyan, de legalább a földszinten laktak és megspórolta volna az emeleteket. Venni úgysem vette senki, sem ezt, sem a Magyar Családok Kincsesárát, mert azt is árulta volna havi két koronáért és az „Orvos a családban“ sem kellett senkinek, mert akkor ugy látszik, még mindenki egészséges volt az országban.

Ilyen irodalmat árult Péter édesmamája és jutalékot kapott az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R. Társulattól, de csak az eladott könyvek után kapott jutalékot. Azért, hogy felmászott az első-, második-, harmadik- és negyedik emeletre, hogy lihegett és kirugták a jobb polgári családok, azért nem kapott semmit. Pedig mostanában nagyon szeretett volna jutalékot kapni, ő is észrevette, hogy kivirágoztak a kirakatok és ő azt is tudta, hogy a Hegyi bácsi csak úgy kírta a parolát, hogy engedjétek hozzám a kisdédemet, mert hiába is engedné Péterkét a Hegyi bácsihoz pénz nélkül. Péterkét éppen úgy kidobná Hegyi bácsi, mint ahogy őt is a jobb polgáriak, akiknek nem kell Árpád a félbörkötésben.

Állt Péter a kirakat előtt, sokáig állt ott. Nézte a mamákat a kislíúkkal, akik bementek és kijöttek. Amikor benyitottak, a kislíú arcára éppen úgy ráült az éhség, mint Péterére. Amikor kijöttek, már kikerekedett az arcuk, nevettek és a csomagokat tapogatták. Akkor már csillogott a szemük, az arcuk piros volt és szinte röptette őket az izgalom hazafelé. A mamák is mosolyogtak, látszott rajtuk, hogy ők is boldogok most, együtt örülnek a gyerekekkel. Csak Péter áldogált a kirakat előtt éhesen. Nagyon éhes volt a kisasútra, a várra, May Károlyra. Arra a kis pisztolyra is, ami ott lógott a kirakat falán és felette egy cédő tábla volt, piros-kék-körökkel és a közepén egy nagy szám: 100. Aki oda beletalált, az százat kapott, aki csak a külső köröket, az tízet, huszat, ötvenet — kinek hogyan sikerült. Azt a pisztolyt is nagyon szerette volna Péter. Biztos volt benne, hogy a százast találná, ha az övé lenne.

Nézte a kirakatot és fájt a szíve. Nem is gondolná az ember, hogy milyen nagyon tud fájni egy ilyen kicsi gyerekszív. Előbb csak nézte a gyerekeket és a mamákat, akik bementek és kijöttek. Aztán már valami keserűt érzett a toroka körül. S amikor bentről a Hegyi bácsi — biztosan ő volt, mert nagyon jóságos és megelégedett arcú volt az illető — belenyúlt a kirakatba és kivette a mozdonyt és a masinisztát a lépcsőn; azt, aki olyan kedvesen intégetett Péternek, akkor már könnyek gyűltek a szemébe. Nem sírt, inkább mérgeződött. Mert nagy méreg is összegyűlhet egy ilyen kislíúban. Ugy érezte, hogy az a kalapos-tollas mama, meg a kerek arcú fia, őtöle lopják el a masinisztát, meg a mozdonyt. És abban is biztos volt, hogy a kalapos-tollas nem vett Árpádot az édesmamától. Inkább a masinisztát vette.

Jöttek-mentek a mamák és líúk és lányok. Péter maga sem tudta hogyan, s egyszerre csak az egyik idegen mama mögé szegő-

dött és bent volt az üzletben. Hát az kész csoda volt! A kirakat fia se lehetett volna Hegyi bácsi Engedjétek hozzám-üzletének. Minden volt ebben az üzletben. Akkora labdák, mint Péter feje, de még nagyobbak is. És az üzlet egyik sarkában, kis karosszékben, egy baba üldögélt, szöke haja volt és Jakkcipője és gyönyörű ruhácskája. És fjak voltak az üzletben és nyilak és pusokák. Aztán korcsolyák, sitalpak és sbotok. Aztán társasjátékok, emeletnyi magasságban felrakott skatulyákban. Indián-ruhák és sátrak és tucainyi, de egészen igazi tomahawk, olyan sebalta-secsákány, amit az indiánok akkor használnak, mikor elássák a földbe és ez békét jelent. Péter jól tudta, mert ez a rész nem hiányzott a May Károlyból. És könyvek, jaj, mennyi könyv... És nem félborbe kötött, vastag, havivészletre könyvek, hanem igaziak, vernegyulák, maykárolyok salgariemlék. Csupa kaland, csupa szabadulás az Arpád kortól és a Ferenc József kortól, a kenyéren-hagymán kortól és a jaj megint nem gyűlt össze a házbér-kortól.

Állt Péter, állt a könyvespolc mellett... A Winnetou is ott volt a polcon, azt olvasta Péter az iskolakönyvtárból és abból hiányzott a legérdekesebb tizenöt oldal, amikor Winnetou éppen lóra ült, hogy bosszút álljon az áruló kommancsokon, akik betörték az apacheok vadászterületére és feldúlták, felégették. Még az asszonyokat is megölték azok a gonosz kommancsok és a gyerekeket is. Ilyen gonosz-ságra csak a kommancsok képesek... És akkor lóra ült a nemes Winnetou... és Péter nem tudta tovább, mert attól kezdve hiányzott a könyvből... biztosan egy kommancs-diókpajtása tépte ki... talán sárkányt ragasztott a nemes Winnetou bosszújából... Most megtudhatná, Péter, hogy merre lovagol a nemes bosszúálló. Most megtudhatná.

A keze akaratlanul a könyv felé tétovázott. Már a kezében volt, már gyűrte volna a matrözblúz alá. Akkor valaki rácsapott a kezére:

— Tolvaj!

A jóságos arcú Engedjétek hozzám-bácsi ordított. És néhány mama megvetően lefelé biggyesztette a szájaszélét. És a kislányok tágrameredt szemekkel bámultak Péterre.

— Tolvaj!

Engedjétek hozzám-bácsi már a fülét cibálta. — Rendőrségre vele! — méltatlankodott egy jószagú dáma. Matrözblúza alól kilátzott a Winnetou. Azt ne bántsák — kiabálta Engedjétek hozzám-bácsi —, az bűnjel, hadd lássa a rendőr. — Szégyentelen! — sivitotta egy másik mama és a harmadik, kislánya szösze fejét simogatta: — Sose lopj, kislány, látod, így jár a tolvaj.

Péternek sajgott a füle, de egy szót se szólt. A szeméből csorogtak a könnyek, méregtől is, szégyentől is. És akkor tekintélyes kövérséggel begurult a rendőr és Engedjétek hozzám-bácsi fuldokolva hozzákezdett:

— Figyeltem a kölyköt... Az én üzletembe nem igen járnak ilyen rongyosok. Előbb csak ott settenkedett a játékok körül, aztán ideállt a könyvespolc elé és a könyveket bámulta. Én néztem. A gazember a vékonyabb könyvekre rá se nézett... Pont, ezt a vastagot akarta... Tíz korona...

A rendőr maga elé állította Pétert és dörmögő hangon megkérdezte:

— Mit akartál ezzel a könyvvel?

— Olvasni — felelte Péter fojtottan —, olvasni akartam.

— A csirkefogó! — sziszegte Engedjétek hozzám-bácsí. — Olvasni akart a csirkefogó! Vigye be, biztos úr, be kell zárni az ályet! Tolvaj lesz belőle úgy is, betörő, kommunista!

— No, gyere fiam, — mondta a rendőr és a fiára gondolt, aki nek szintén nem telik játéokra, könyvre, cukorra. — Hja, a kötelesség... — gondolta keservesen — az istennyila csapjon az urakba.

Kifelé indultak. A jószagú mamák szájaszélén még ott volt a görbe gúny. Az ő fiúk nem tolvaj. Az ugyancsak jószagú kisfiúk-kislányok izgatottan hüledeztek: „sötét dutyiba csukja a rendőrbácsí, biztosan... Kenyérre és vízre fogja a lopót...”

— No, Pistika — mondta az egyik mama — most látod, hová jut az, aki nem tartja be a tízparancsolatot... A rossz fiúk dutyiba kerülnek, mi meg elmegyünk a cukrászdába, tejszínhabos kávét iszunk... Akarod?

Engedjétek hozzám-bácsí még mindig lehetett a felháborodástól:

— Bocsánatot kérek, nagyságos asszonyom... Ilyesminek van kitéve az ember ebben a romlott városban... Borzasztó idők!

És Péter dacos szótlansággal ballagott a rendőr oldalán, csak befelé motyogta hangtalanul:

— Olvasni akartam.. Olvasni akartam..